

تحلیل اکتشافی عوامل انگیزه‌های کشتی و رانشی کارآفرینان صنایع دستی روستایی خراسان جنوبی با رویکرد پدیدارشناسی

الهام تاجریزی (دانشجوی دکتری ترویج و آموزش کشاورزی، واحد بیرجند، دانشگاه آزاد اسلامی، بیرجند، ایران)
etajrizi@yahoo.com

اسدالله زمانی پور (دانشیار ترویج و آموزش کشاورزی، واحد بیرجند، دانشگاه آزاد اسلامی، بیرجند، ایران، نویسنده مسئول)
zamanipour@yahoo.com

کوروش روستا (دانشیار ترویج و آموزش کشاورزی، واحد بیرجند، دانشگاه آزاد اسلامی، بیرجند، ایران)
roosta_kuroush@yahoo.com

جواد میکانیکی (دانشیار جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران)
javadmikaniki@birjand.ac.ir

صص ۱۱۱ - ۸۷

چکیده

یکی از مهمترین زمینه‌هایی که می‌تواند موجبات رسیدن به توسعه روستایی را فراهم آورد کارآفرینی روستایی و توسعه آن در سطح این جوامع می‌باشد. اما توسعه کارآفرینی مستلزم توجه به انگیزه‌های افرادی است که تصمیم به کارآفرینی می‌گیرند. بی‌شک انتخاب مسیر کارآفرینی و به دنبال آن خطر کردن و رویارویی با انواع موانع و مشکلات نیاز به انگیزه‌ها و محرک‌های قوی دارد. مطالعه حاضر با هدف شناسایی عوامل انگیزه‌های کشتی و رانشی درک‌شده توسط کارآفرینان صنایع دستی روستایی انجام گردید. جامعه آماری پژوهش حاضر را کارآفرینان روستایی در بخش صنایع دستی استان خراسان جنوبی تشکیل می‌دهد که با استفاده از روش نمونه‌گیری گلوله برفی ۲۲ نفر به صورت هدفمند انتخاب شده و داده‌های مورد نیاز از طریق مصاحبه انفرادی نیمه‌ساختارمند و در محدوده زمانی ۹۶/۸/۲۰ تا ۹۷/۴/۲ از آنان جمع‌آوری گردیده است. در نتیجه تجزیه و تحلیل یافته‌ها با استفاده از روش کلایزی، هفت تم اصلی شامل مشکلات اشتغال، موانع اجتماعی، بهره‌وری نامطلوب منابع به عنوان انگیزه‌های رانشی و انگیزه‌های اجتماعی، دستیابی به رشد اقتصادی،

تسهیلگر اشتغال و ویژگی‌های فردی روانشناختی به عنوان انگیزه‌های کشتی شناسایی شدند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که کارآفرینان بومی به دلیل داشتن فاکتور مهم علاقه به زادگاه و فرهنگ خود و جلوگیری از منسوخ شدن صنایع دستی منطقه، علی‌رغم وجود امکانات محدود در روستا و رویارویی با مشکلات متعدد از انگیزه بالایی برای انجام فعالیت‌های کارآفرینانه برخوردار می‌باشند، لذا پیشنهاد می‌گردد که مسئولان با توجه ویژه به کارآفرینی صنایع دستی در نواحی روستایی از طریق تسهیل شروع کسب و کار و اعطای تسهیلات ویژه فعالان این بخش از اشتغال مولد آنها و حفظ هنر و فرهنگ در این مناطق حمایت بیشتری نمایند.

کلید واژه ها: کارآفرینی، انگیزه‌های کشتی و رانشی، نواحی روستایی، صنایع دستی

۱. مقدمه

نواحی روستایی با اینکه نقش مهم و ویژه‌ای در نظام تولید و اشتغال کشورها دارند، اما در اکثر مناطق جهان از جمله نواحی فقیر در حال فرسایش محسوب شده و قشر عظیمی از فقیرترین مردم دنیا در آن زندگی می‌کنند. این مناطق به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه به دلیل شرایط خاص اکولوژیکی، اقتصادی اجتماعی با معضلاتی چون تهدیدهای اقلیمی - محیط زیستی مانند خشکسالی، سیلاب و ...، مشکلات اقتصادی اجتماعی همچون رکود، انزوا و ضعف اقتصادی، بالابودن ناامنی در حوزه فعالیت‌های اقتصادی، بیکاری و فقدان ساز و کار لازم برای جذب سرمایه در محیط روستایی و به‌کارگیری آن در زمینه‌های تولیدی و در یک کلام ناامیدی در امر اشتغال روبرو هستند که این امر خود موجب نارضایتی اکثر آنان از زندگی در محیط روستا و سرازیر شدن نیروی جوان روستایی به سمت شهرها گردیده است (سجاسی، ۱۳۹۱ص. ۱۱). در این راستا برنامه‌ریزان، به‌ویژه اقتصاددانان برنامه‌ریزی روستایی، تشویق روستائیان برای گرایش به فرآیند کارآفرینی و کسب و کارهای جدید را مناسب‌ترین راهبرد برای پاسخگویی به چالش‌ها، علی‌الخصوص چالش‌های اقتصادی در مناطق روستایی می‌دانند؛ لذا در چند دهه اخیر رویکرد کارآفرینی به عنوان یکی از راهبردهای مهم توسعه

مورد توجه قرار گرفته است (چودری^۱، ۲۰۰۷، ص. ۲۴۰). در این میان، توجه به روحیه کارآفرینی بین روستائیان از مهمترین راهکار توسعه روستایی محسوب می‌شود. یکی از ساز و کارهای اقتصادی مؤثری که در حوزه کارآفرینی روستایی می‌تواند زمینه توسعه پایدار روستایی با تأکید بر حفظ محیط زیست را فراهم آورد، احیا و گسترش صنایع دستی می‌باشد. اینگونه مصنوعات یا مورد استفاده شخصی و خانوادگی قرار می‌گیرد یا اینکه به‌عنوان کمک خرج (در کنار درآمد اصلی از کشاورزی) مورد استفاده قرار می‌گیرد. مواد اولیه آن به وفور در مناطق روستایی موجود بوده و نیازمند دانش فوق‌العاده نیست. یکی دیگر از ویژگی‌های مشترکی که در اکثر صنایع دستی یافت می‌شود، این است که روش تولید آن‌ها، با استفاده از ابزار و تجهیزات ساده است و بسیار متفاوت از روش تولید به وسیله پیشینیان نیست (رضوان و عارف^۲، ۲۰۱۱، ص. ۲۵۶). می‌توان به آن به‌عنوان یک منبع درآمد بالقوه که نقش مهمی در ایجاد اشتغال و درآمد گروه‌های کثیری از مردم ایفا می‌کند و جایگاه رفیعی در حفظ هنر، فرهنگ و مهمتر از همه تحقق توسعه اقتصادی پایدار روستائی دارد نگریست که این امر خود یکی از اهداف کارآفرینی در محیط روستائی است. علی‌رغم داشتن منابع و استعدادهای سرشار طبیعی و انسانی، با توجه به پایین بودن سطح فناوری کشاورزی در روستاهای استان خراسان جنوبی و بروز مخاطرات عدیده طبیعی همچون خشکسالی‌های پی در پی، بحران منابع آبی و شوری آن، سرمازدگی و در پی آن بروز مشکلات اقتصادی اجتماعی همچون رکود، انزوا و ضعف اقتصادی، بیکاری و مهاجرت جوانان روستایی، احیا و حمایت از صنایع دستی و کارآفرینان این حوزه بیش از پیش احساس گردیده و ضرورتی انکارناپذیر است.

با ایجاد کارآفرینی در بخش صنایع دستی روستایی می‌توان علاوه بر شناسایی مزیت‌ها و قوت‌های این بخش به رشد همه‌جانبه آن کمک کرد و روستاهای محدوده مورد مطالعه را به سمت خلاقیت و کارآفرینی در این زمینه هدایت نمود که در این میان درک عوامل انگیزشی فعالان آن به عنوان نیروی محرک فعالیت کارآفرینانه امری لازم‌الاجراست. انگیزه‌های کارآفرینانه به طور مثبت و معنی‌داری با انتخاب رویکردهای کارآفرینانه ارتباط داشته و

1. Chowdhury
2. Redzuan & Aref

افرادی که انگیزه‌های کارآفرینی بالایی دارند، تمایل بیشتری به کارآفرینی دارند (کولین، هانگز و لوک، ۲۰۰۴، ص. ۹۵). در این رابطه کارسرود (۲۰۱۱) اینگونه بیان می‌کند: «انگیزه‌های کارآفرینانه نه تنها بر تمایل به کارآفرینی مؤثر است، بلکه رفتارهای کارآفرینی را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد» (کارسرود و بران بک، ۲۰۱۱، ص. ۱۱). فرآیند توسعه کارآفرینی تحت تأثیر عوامل زمینه‌ای و ساختاری متعددی می‌باشد. در این میان انگیزه‌های کارآفرینی می‌تواند اثر تقویت‌کننده یا تضعیف‌کننده بسیاری بر فرآیند کارآفرینی داشته باشد و شناخت این نیازها و انگیزه‌ها می‌تواند مراتب تسهیل توسعه کارآفرینی صنایع دستی را فراهم نماید. با اینکه پژوهش‌های گوناگونی در زمینه انگیزه‌های کارآفرینی صورت گرفته، اما تا کنون مطالعه‌ای که به طور خاص کارآفرینان روستایی در بخش صنایع دستی را بررسی کرده باشد، انجام نگرفته است. لذا سؤال اصلی تحقیق این است که مهمترین عوامل انگیزشی کشتی و رانشی مؤثر در گرایش افراد روستایی به کارآفرینی چیست؟ این تحقیق با تمرکز بر انگیزه‌های کشتی و رانشی کارآفرینی روستایی در حوزه صنایع دستی، نخستین پژوهشی است که با هدف توصیف انگیزه‌های کشتی و رانشی کارآفرینان روستایی با رویکردی غیر کشاورزی به بررسی این مطلب می‌پردازد.

۲. پیشینه تحقیق

تا کنون تحقیقات مختلفی در خصوص انگیزه‌های کارآفرینان در شروع کسب و کار انجام شده است، اما مطالعات بسیار محدودی به دسته‌بندی انگیزه‌های کشتی و رانشی کارآفرینان پرداخته‌اند. برخی از جدیدترین مطالعات انجام‌شده داخلی و خارجی در این خصوص عبارتند از:

قربانی و همکاران (۱۳۹۴) با مطالعه‌ای بر روی تأثیر آموزش کارآفرینی بر انگیزش انگیزه‌های کشتی و رانشی برای کارآفرین شدن، به این نتیجه دست یافتند که استقلال، موفقیت، رضایت شغلی، ثروتمند شدن و

3. Collins, Hanges & Locke

4. Carsrud & Brannback

کنترل بر سرنوشت به ترتیب اولویت مهمترین عوامل کشتی انگیزش کارآفرینی؛ و عدم تفاهم با کارفرما، کار طاقت‌فرسا، بیکاری، عدم تناسب شغلی و ناامنی شغلی مهمترین عوامل رانشی انگیزش می‌باشند. پوررجب و همکاران (۱۳۹۳) با رویکردی جامعه‌شناختی به بررسی انگیزه‌های شروع کسب و کار زنان روستایی پرداخته و به این نکته اشاره دارند که بیکاری اگرچه علت اصلی روی‌آوری به فعالیت‌های کارآفرینانه می‌باشد، اما دختران و زنان روستایی به دلیل نارضایتی از پایگاه اجتماعی‌شان و یا مقاومت در برابر فرهنگ مرد سالارانه کسب و کاری را آغاز نموده‌اند.

جهانی و همکاران (۱۳۹۳) با بررسی انگیزه‌های پرستاران کارآفرین پی به این مطلب بردند که انگیزه‌هایی چون ارتقاء حرفه‌ای، خدمت‌رسانی به جامعه و دستاوردهای معنوی نقش مهمی در فعالیت کارآفرینانه آنان ایفا می‌کند.

آمیت و مولر^۵ (۲۰۱۶) در مقاله خود با عنوان «کارآفرینی کشتی و رانشی» اشاره به این مطلب دارند که بر اساس داده‌های ارسال‌شده از شرکت‌های کانادایی، کارآفرینان «کشتی» موفق‌تر از «کارآفرینان رانشی» هستند.

آیدنبرگ^۶ و همکاران (۲۰۱۵) با بررسی رابطه بین انگیزه کارآفرینی و رشد تجارت‌های کوچک در یکی از فقیرترین کشورهای آفریقایی بیان می‌دارند که سه عامل زمینه‌خانوادگی، فرصت (انگیزه کشتی) و اجبار (انگیزه رانشی) برای رشد تجارت‌های کوچک ضروری است و این مطالعه نشان می‌دهد که انگیزه کارآفرینانه، تمایز واضح بین ضرورت و فرصت نیست، بلکه ترکیب انگیزه‌ها برای ارزیابی رشد تجارت‌های کوچک مهم است.

مطلب^۷ و همکاران (۲۰۱۵) با هدف شناسایی انگیزه کارآفرینی تجارت صنعت آشپزی در کندهای اندونزی به بررسی ۲۸۶ واحد تجاری پرداختند. نتایج به‌دست‌آمده حاکی از آن بود که انگیزه کارآفرینانه تأثیر مثبت و مهمی بر عملکرد تجارت صنایع آشپزی در کندهای دارد و هرچه انگیزه کارآفرینی بهتر باشد کارایی تجارت نیز بهتر است که در این میان شاخص‌های انگیزه پیشرفت، انگیزه برای دستیابی به رشد اقتصادی، دستیابی به آرزوها، امیدواری و داشتن استعداد در انجام فعالیت‌های تجاری تأثیر مثبت و مهمی بر عملکرد تجاری در صنعت آشپزی دارند.

5. Amit & Muller

6. Eijdenberg

7. Muthalib

استفان^۸ و همکارانش (۲۰۱۵) با پژوهشی در زمینه درک انگیزه‌های کارآفرینی به بررسی شواهد پژوهش‌های اخیر پرداختند. بررسی این مطالعات نشان می‌دهد که تنوع در اهمیت نسبی انواع انگیزه در کشورهای مختلف متفاوت است و همچنین سازگاری معناداری در ابعاد اساسی انگیزه وجود دارد، به ویژه در مواردی که مطالعات بر مبنای نمونه‌های واقعی مقایسه می‌شود تا ابعاد انگیزه کارآفرینی را ارزیابی کند به جای مقایسه بر حسب‌هایی که محققان مختلف به این ابعاد داده‌اند. رایج‌ترین ابعاد شناخته شده عبارتند از: ۱- دستاورد، چالش و یادگیری؛ ۲- استقلال و خودمختاری؛ ۳- امنیت درآمد و موفقیت مالی؛ ۴- شناسایی وضعیت؛ ۵- خانواده و نقش‌ها؛ ۶- نارضایتی؛ ۷- جامعه و انگیزه‌های اجتماعی.

اکثر مطالعات انجام‌شده درباره انگیزه‌های کشتی و رانشی کارآفرینان در خارج از کشور انجام شده است. همچنین اکثر مطالعات انجام‌گرفته در این حوزه بیشتر از نوع کمی و با استفاده از ابزار پرسش‌نامه و بر پایه انگیزه‌های ارائه‌شده در سایر تحقیقات گذشته بوده است. نکته قابل توجه دیگر اینکه مطالعه‌ای که به طور خاص انگیزه‌های کشتی و رانشی کارآفرینان روستایی در بخش صنایع دستی را بررسی کرده باشد، یافت نشد.

۳. روش‌شناسی تحقیق

در این مطالعه به منظور توصیف انگیزه‌های کارآفرینانه درک‌شده توسط کارآفرینان روستایی در حوزه صنایع دستی استان خراسان جنوبی از روش کیفی استفاده گردید که به توضیح بیشتر آن می‌پردازیم.

۳.۱. روش تحقیق

این پژوهش از دیدگاه پارادایم تحقیق جزو تحقیقات کیفی محسوب می‌شود و به لحاظ هدف، کاربردی است. در این پژوهش از روش پدیدارشناسی و شیوه مصاحبه کیفی برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده شده است. روش تحقیق کیفی برای کسب دیدگاه جدید درباره یک وضعیت آشنا و یا برای توصیف و تصویر نمودن زمینه‌هایی که قبلاً تحقیق زیادی در مورد آن صورت نگرفته مناسب است (جهانی، فلاحی خشک‌ناب و الهی، ۱۳۹۳، ص. ۶۹). هدف پژوهش پدیدارشناسی، توصیف صریح و شناسایی پدیده‌هاست، آنگونه که در موقعیتی خاص از سوی افراد ادراک می‌شوند (واندر استوپ و جانسون^۹،

8. Stephan

9. Vanderstoep & Johnston

۲۰۰۹، ص. ۳). جامعه پژوهش شامل کلیه کارآفرینان روستایی در بخش صنایع دستی (۶۵ نفر) می‌باشد که به عنوان کارآفرین برتر معرفی گردیده‌اند و یا تولیدات خود را به خارج از کشور صادر می‌کنند و حداقل ۳ سال از کسب و کار آنان گذشته و در طی این ۳ سال کسب و کار آنان توسعه یافته است. برای انتخاب نمونه‌های مورد مطالعه (۲۲ نفر)، از روش نمونه‌گیری مبتنی بر هدف و گلوله برفی استفاده شد. داده‌ها از طریق مصاحبه چهره به چهره و نیمه‌ساختارمند (۱۲ نفر زن، ۱۰ نفر مرد) و در محدوده زمانی ۹۶/۲۰ تا ۹۷/۴/۲ جمع‌آوری شدند و هر مصاحبه بین ۹۰-۴۵ دقیقه به طول انجامیده است. سؤال محوری که از مشارکت‌کنندگان پرسیده شد این بود که چه انگیزه‌هایی باعث شد تا به فکر کسب و کار مستقل در بخش صنایع دستی بیفتند و کار خود را به صورت جدی آغاز کنند؟ برای افزایش عمق مصاحبه‌ها از سؤالات اکتشافی مانند «منظورتان چیست؟» و «بیشتر توضیح دهید و مثال بزنید.» استفاده گردید. کلیه مصاحبه‌ها با رضایت جامعه هدف ضبط گردید و به طور کامل بر روی کاغذ پیاده‌سازی و نسخه‌برداری گردید.

جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها به طور همزمان پیش رفته و زمانی که تم‌ها ظاهر شده و داده‌ها اشباع شدند، مصاحبه‌ها به پایان رسید. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از روش هفت مرحله‌ای کلایزی استفاده شد (رستمی، گراوندی و زرافشانی، ۱۳۹۰، ص. ۹۴). بر اساس این روش ابتدا با خواندن دقیق و مکرر مصاحبه‌ها و توصیف شرکت‌کنندگان سعی شد که با آنها هم‌احساس شده و در مرحله دوم جملات و واژه‌های مهم از متن مصاحبه‌ها استخراج شوند. سپس این معانی استخراج شده، مفهوم‌سازی و کدبندی شدند. در مرحله بعدی، پس از بازخوانی مکرر کدها، مفاهیم فرموله شده و در درون دسته‌ها و خوشه‌های موضوعی قرار گرفته و تم‌های اصلی به دست آمد و در آخر با ترکیب کردن کلیه عقاید استخراج شده به درون یک توصیف جامع و کامل از همه جزئیات پدیده مورد نظر، تم‌های به دست آمده در هفت مفهوم کلی و محوری قرار داده شده‌اند. در پایان روایی نتایج پژوهش توسط مشارکت‌کنندگان تأیید شد.

۲.۳. منطقه مورد مطالعه

منطقه مورد مطالعه (استان خراسان جنوبی) با مساحتی بالغ بر ۱۵۱۱۹۳ کیلومتر مربع بین ۳۰ درجه و ۳۲ دقیقه تا ۳۴ درجه و ۵۰ دقیقه عرض شمالی و ۵۷ دقیقه تا ۶۰ درجه و ۵۷ دقیقه طول شرقی قرار گرفته است (ماهنامه حامیان، ۱۳۹۴، ص. ۱۶). آب و هوای غالب استان «خشک و بیابانی» است که در بخش‌های شمالی سرد و معتدل و در بخش‌های جنوبی گرم و خشک می‌باشد. بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن (۱۳۹۵) جمعیت

استان ۷۶۸۸۹۸ نفر است که از این تعداد ۴۵۳۸۲۹ نفر در مناطق شهری و ۳۱۵۰۷۰ در مناطق روستایی سکونت داشته‌اند (سازمان مدیریت و برنامه ریزی خراسان جنوبی، ۱۳۹۵).

۴. مبانی نظری تحقیق

امروزه ایجاد فرهنگ کارآفرینی در هر منطقه‌ای نیازمند شناخت زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی و انگیزشی است. انگیزه‌ها به عنوان نیروی اصولی و اساسی که باعث تحریک و هدایت رفتارها می‌گردند (غریبی، ۱۳۹۱، ص. ۱)، نقش سازنده‌ای در تحقق کارآفرینی دارند و می‌توان آن را نیروی محرک فعالیت‌های انسانی و قوه جریان کارآفرینی دانست. به عقیده پرتی، انگیزه فرآیندیست که کارآفرین را ترغیب می‌کند تا تلاش‌های بیشتری برای دستیابی به اهداف کارآفرینی خود نشان دهد (پرتی، ۲۰۱۶، ص. ۱). در این راستا تحقیقات حوزه کارآفرینی به صورت گسترده انگیزه‌هایی که باعث برانگیختن کارآفرین در آغاز کسب و کاری جدید می‌شوند را تحلیل کرده‌اند. از دیدگاه سستی شروع کسب و کار اقتصادی دلایل متعددی داشته است؛ اما دیدگاه‌های اخیر بر این نکته تأکید دارند که انگیزه‌های غیراقتصادی برای اشخاصی که در عرصه کارآفرینی اجتماعی فعالیت می‌کنند محرک عمل است. همچنین این دیدگاه بر این باور است که سبک زندگی کارآفرینان با اهداف و انگیزه‌های آنان معنی پیدا می‌کند و ممکن است به واقع اقتصادی باشد، اما لزوماً هدف به حداکثر رساندن منافع اقتصادی نیست (کارسرود، برانباک، الفینگ و براندت، ۲۰۱۷، ص. ۲۰۸). روان‌شناسان در اواسط قرن بیستم توجه خود را به فرد معطوف داشتند. از دیدگاه آنان ویژگی‌های مشخص و منحصر به فرد یک کارآفرین منجر به موفقیت وی می‌شود (بنت و دن، ۲۰۰۰، ص. ۷۸). دیوید مک کلند (روانشناس) بیان می‌دارد که در انسان سه نیاز کسب موفقیت، کسب قدرت، و ایجاد ارتباط با دیگران وجود دارد. در نتیجه‌گیری صورت گرفته توسط وی بیان می‌شود که نیاز به کسب موفقیت (توفیق‌طلبی) در افرادی که فعالیت‌های اقتصادی خود را آغاز می‌کنند بیشتر است. مایتر و همکارانش (۱۹۸۹) نیز نظریه انگیزه کسب و کار را مطرح نمودند. براساس این نظریه، انگیزه توفیق‌طلبی به پنج الگوی انگیزه‌ای جداگانه تقسیم می‌شوند. توفیق‌طلبی شخصی، ریسک‌پذیری، بازخورد از نتایج، خلاقیت شخصی و برنامه‌ریزی برای آینده. این پنج انگیزه مختلف می‌توانند جایگزین یکدیگر شوند (گلرد، ۱۳۸۶، ص. ۲۷۵).

10. preeti

11. Carsrud, Brännback, Elfving & Brandt

12. Bennet&Dann

در این نظریه عوامل پیش‌برنده و بازدارنده، مؤثر در کسب و کار در نظر گرفته می‌شود. شخص کارآفرین انتظار پاداش مالی، اعتبار اجتماعی و نیز رضایت شخصی دارد. در عین حال تهدید شکست کاری و ورشکستگی را نیز تجربه می‌کند. کانتیلون و مارکس بر این عقیده‌اند که کسب سود انگیزه مهمی برای کارآفرین شدن فرد است، در حالی که تمایل به ریسک کردن و داشتن روح ماجراجویی نیز ممکن است انگیزه قوی دیگری باشد. در حالی که صاحبان دیگر مانند کیزرنر عقیده دارند دستیابی به اطلاعات و دانش روز و تصاحب این امتیازات انگیزه‌ای قوی در کارآفرین شدن فرد هستند. اما شومپتر معتقد بود محرک کارآفرین ممکن است اقتصادی نباشد، بلکه انگیزه‌هایی مثل آرزوی نوآوری و ایجاد یک محصول جدید می‌تواند انگیزه مهمی در شروع کسب و کار باشد (پور رجب، آزادمنش و محمدی، ۱۳۹۳، ص. ۵-۴).

دیده‌بان جهانی کارآفرینی (GEM) نیز طبقه‌بندی دوگانه کارآفرینان را بر اساس انگیزه‌هایشان به دو صورت کارآفرینان فرصت‌گرا و کارآفرینان اجباری بیان کرد؛ کارآفرینان فرصت‌گرا به دلیل تشخیص فرصت، وارد جرگه کارآفرینی می‌شوند و کارآفرینان اجباری کسب و کار را به دلیل نداشتن گزینه شغلی بهتری راه‌اندازی کرده‌اند. (زالی، رضوی، میرزایی، سررشته‌داری، کابلی و معمازیانی، ۱۳۹۳، ص. ۶۵). طبقه‌بندی دیده‌بان جهانی مرتبط به رویکرد عوامل کشتی (درونی) و رانش (بیرونی) است. انگیزه‌های کشتی^{۱۳} یا انگیزه‌های مثبت عواملی هستند که نشان از امید فرد برای رسیدن به فردایی بهتر را دارند و باعث می‌شوند فرد با نگرشی مثبت، عشق و علاقه به کارآفرینی بنگرد و آن را عامل موفقیت فردی و اجتماعی بداند (قربانی، کلوندی، محمدی و سلوکار، ۱۳۹۴، ص. ۳ و ۴). کارآفرینان کشتی کسانی هستند که با ایده جدید، جذب سرمایه‌گذاری خود می‌شوند و فعالیت‌های سرمایه‌گذاری را به دلیل جذابیت ایده‌های تجاری و پیامدهای شخصی آن آغاز می‌کنند (آمیت و مولر^{۱۴}، ۲۰۱۳، ص. ۳۶). عوامل کشتی «نیروهای جذب» هستند که به عوامل رانشی انگیزش پاسخ می‌دهند (کشتی، ۱۳۹۵، ص. ۳۷). بر خلاف پاداش‌های درونی، پاداش‌های بیرونی یا انگیزه‌های رانشی^{۱۵} به چیزی خارج از وجود وی ارتباط دارد (قلی پور و همکاران، ۱۳۸۸، ص. ۱۷). این انگیزه‌ها باعث می‌شود که فرد با نگرش منفی به وضعیت موجود نگرسته و برای فرار از موقعیت جاری، کارآفرینی را عامل موفقیت خود بداند (قربانی و همکاران، ۱۳۹۴، ص. ۴). کارآفرینان

13. Pull Motivation

14. Amit & Muller

15. Push Motivation

رانشی کسانی هستند که نارضایتی آنها از موقعیت‌هایشان به دلایل غیر مرتبط با ویژگی‌های کارآفرینی، آن‌ها را تحریک می‌کند تا سرمایه‌گذاری کنند (آمیت و مولر، ۲۰۱۳، ص. ۶۴). از دیدگاه روان‌شناسان انگیزش درونی در مقایسه با بیرونی، رفتارهای با ثبات‌تر و با دوام‌تری را به دنبال دارد و نیروهای قوی‌تری را برای فعالیت ایجاد می‌کند (شعبانعلی فمی، ۱۳۸۸، ص. ۱۳۶).

۵. یافته‌های تحقیق

در این پژوهش ۱۲ نفر از مشارکت‌کنندگان زن و ۱۰ نفر مابقی مرد بوده که از میانگین سنی ۳۱ سال در زمان آغاز فعالیت خود برخوردار بوده‌اند. جوان‌ترین آنها ۲۵ ساله و مسن‌ترین آنها ۴۱ ساله بوده است. مشارکت‌کنندگان بین ۳ تا ۲۳ سال سابقه فعالیت در حیطه کارآفرینی صنایع دستی را داشته و دارای تحصیلات سیکل (۲ نفر)، دیپلم (۷ نفر)، فوق دیپلم (۱ نفر)، لیسانس (۷ نفر)، فوق لیسانس (۴ نفر) و دکتری (۱ نفر) بودند. جامعه آماری این تحقیق شامل زنان و مردان کارآفرین بخش صنایع دستی است که نام برخی از آنان از بانک اطلاعاتی سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان خراسان جنوبی اخذ شده است و شامل افرادی می‌باشد که حداقل سه سال از آغاز فعالیت آنها گذشته و در طی این سه سال واحد تولیدی خویش را توسعه داده‌اند. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها با روش کلایزی، در ابتدای امر تمامی مکالمه‌های ضبط‌شده به متون نوشتاری تبدیل شدند. سپس کلیه یادداشت‌های میدانی مورد بازبینی مجدد قرار گرفتند. نگارندگان سعی کردند که با مرور مکرر داده‌ها دید کلی نسبت به اطلاعات جمع‌آوری شده کسب کنند. در مرحله بعدی، با استفاده از راهبرد جمله به جمله، عبارت‌های مهم و مرتبط با موضوع پژوهش مشخص شدند. نمونه‌ای از شناسایی شواهد از روایت‌های کلامی یکی از مصاحبه‌شونده‌ها که به عنوان کارآفرین برتر انتخاب شده بود، نشان داده شده است (جدول ۱):

جدول ۱. شناسایی شواهد از روایت‌های مصاحبه ۲

مأخذ: نگارندگان، ۱۳۹۷

کد مصاحبه	سن	جنسیت	روایت‌ها	شواهد
۲	۵۵	زن	- دوست داشتم در جامعه کار خیری انجام دهم تا خیر و برکت را به دلیل اعتقادات مذهبی که دارم وارد	- اعتقادات مذهبی - اثبات شایستگی‌های

شواهد	روایت‌ها	جنسیت	سن	کد مصاحبه
خود و فمینیسم‌گرایی - منسوخ شدن حرفه	خانواده و زندگیم کنم که نشانه‌های زیادی از آن را نیز دیده‌ام. - اصولاً دوست دارم که خودم را به همه ثابت کنم همه باید بدانند که به عنوان زن قادر به انجام چه کارهایی هستم. کارهایی که حتی مردان قادر به انجام نباشند را انجام می‌دهم. - احساس کردم چیزی ارزشمند در محیط زندگی ما وجود دارد که از آن غافل بوده‌ایم و سال‌هاست که به دست فراموشی سپرده شده است.			

فرایند کدگذاری اولیه یا شناسایی شواهد از روایت‌های مصاحبه‌های نگارش شده برای ۲۲ مصاحبه انجام شد که نتیجه این مرحله شناسایی ۱۳۲ کد کلیدی بود. در مرحله دوم به منظور کدگذاری ثانویه موارد مشابه ادغام و موارد تکراری حذف شدند. عبارت‌های استخراج شده در قالب عبارت‌های معنادار فرموله گردید. در این مرحله ۳۶ معنی فرموله شده به دست آمد که با دسته‌بندی آنها تم‌های تحقیق که همان انگیزه‌های کشتی و رانشی کارآفرینی است، شناسایی شدند. این دسته‌بندی بر اساس ماهیت انگیزه‌ها انجام شده است. در جداول ذیل نحوه شکل‌گیری تم‌های مربوط به انگیزه‌های کشتی و رانشی کارآفرینی افراد در بخش صنایع دستی روستایی نشان داده شده است (جدول ۱، ۲ و ۳):

جدول ۲. نحوه شکل‌گیری تم‌ها

مأخذ: نگارندگان، ۱۳۹۷

تم اصلی	فراوانی	تم فرعی	جوهر جمله	گذاره یا عبارت
انگیزه رانشی	۱۳	مشکلات	بیکاری	نبود شرایط کاری در روستا به دلیل خشکسالی، بیکاری فارغ‌التحصیلان روستا، نبود شرایط استخدام دولتی، مهاجرت جوانان
	۱۴	اشتغال	درآمد ناکافی	فقر، عدم پشتیبان مالی، نداشتن سرمایه، پس‌انداز کم
	۷		نارضایتی شغلی	عدم رضایت از کارفرما، قدر ندانستن تلاش و

تم اصلی	فراوانی	تم فرعی	جوهر جمله	گذاره یا عبارت
				کوشش توسط کارفرمای قبلی، ناامنی شغلی، نارضایتی از شغل قبلی، عدم امنیت اقتصادی در شغل قبلی، دستمزد پایین در قبال کار طولانی
	۳	موانع اجتماعی	نامانی اجتماعی	نگرانی خانواده به دلیل فاصله زیاد محل کار تا خانه، ناامنی در محیط کار برای بانوان
	۹		تبعیض جنسیتی	رفع تبعیض جنسیتی، فمینیسم‌گرایی، رفع موانع فرهنگی جامعه علیه بانوان، شناساندن توانایی‌های بانوان
	۸		فشارهای روانی- اجتماعی	القاعات منفی دیگران، تمسخر دیگران
	۱۰		شرایط خانوادگی	بحران خانوادگی، سرپرستی خانوار، نارضایتی از وضعیت زندگی خانواده، تنش خانواده، پایین بودن سطح خانواده (جایگاه اجتماعی)، شرایط سخت کودکی
	۳	بهره‌وری	تاراج و تخریب	استفاده بی‌رویه از منابع طبیعی، جلوگیری از به تاراج رفتن منابع طبیعی، حفظ محیط زیست
	۱۱	نامطلوب منابع	منسوخ شدن حرفه	فرااموش شدن هنر بومی منطقه، عدم شناخت نسل جدید از صنایع دستی منطقه، حفظ ارزش فرهنگی صنایع دستی بومی

جدول ۳. نحوه شکل‌گیری تم‌ها

مأخذ: نگارندگان، ۱۳۹۷

تم اصلی	فراوانی	تم فرعی	جوهر جمله	گذاره یا عبارت
انگیزه کشتی	۲۰	انگیزه‌های اجتماعی	اشتغال‌زایی	اشتغال خانگی، اشتغال برای خود، اشتغال برای دیگران، اشتغال‌زایی برای زنان سرپرست خانوار، اشتغال‌زایی برای معلولین، بکارگیری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی، بکارگیری نیروهای بومی، بکارگیری توانایی‌های بالقوه افراد
	۱۳		خدمت به جامعه	محرومیت‌زدایی از منطقه، مفید بودن برای زادگاه خود و مردم آن، بهبود وضعیت افراد جامعه، کمک به توسعه اقتصادی استان، تولید محصول با شاخص

کیفی بالا، ادای دین به روستا				
ایجاد فرهنگ کارآفرینی و گسترش آن در روستا، کمک به توسعه روستا، داشتن نقشی در توسعه روستا با تأکید بر تولید صنایع دستی	توسعه روستا		۶	
حمایت‌های دولتی از فعالیت‌های خود اشتغالی، پیشنهاد همکاری با سازمان	حمایت سازمانی		۹	
حمایت و تشویق خانواده، حمایت و تشویق اطرافیان	حمایت خانواده و اطرافیان		۷	
کسب درآمد و منافع مالی بیشتر، کمک خرج خانواده بودن، فروش بالا و کسب سود بیشتر	کسب درآمد بیشتر	دست یابی به رشد اقتصادی	۹	
دستیابی به امنیت مالی، تأمین آینده فرزندان، توانایی پس انداز بیشتر	آینده‌نگری اقتصادی		۲	
کسب استقلال مالی، خود اتکایی مالی	استقلال مالی		۸	
در دسترس بودن تجهیزات کار، دسترسی آسان به منابع مورد نیاز، وجود منابع طبیعی غنی، وجود افراد توانمند، وجود افراد هنرمند در روستا	دسترسی به منابع	تسهیلگرهای اشتغال	۱۰	
رسیدگی به امور خانه، بودن در کنار خانواده و کسب درآمد همزمان	انعطاف‌پذیری کاری		۱۰	
رضایت از شرایط کاری، کسب آرامش روحی، رضایت از شغلی که به آن دست یافته	رضایت‌مندی شغلی		۱۱	
داشتن اختیار امور کاری، عدم ترس از تصمیمات و اقدامات کارفرما	امنیت شغلی		۲	
موروثی بودن فعالیت‌های هنری در خانواده	میراث خانوادگی		۷	
وجود سایر کارآفرینان	الگوی نقش		۴	
سابقه کار هنری	تجربه کاری		۶	

جدول ۴. نحوه شکل‌گیری تم‌ها

مأخذ: نگارندگان، ۱۳۹۷

تم اصلی	فروانی	تم فرعی	جوهر جمله	گذاره یا عبارت	
انگیزه کششی	۱۵	ویژگی‌های فردی	ایده‌پردازی و نوآوری	ایده‌پردازی، عملی کردن ایده‌های شخصی، علاقه به انجام کارهای جدید، نوآوری در کار، ابتکار عمل و خلاقیت مطابق با سلیقه مشتری	
	۵		گروه‌گرایی	تمایل به کار گروهی، انسجام اجتماعی	
	۱۱		معنویت‌گرایی	کمک به دیگران، دستیابی به خیر و برکت در زندگی، رساندن خیر به دیگران، بهره‌مندی از دعای خیر دیگران، انجام کار خیر	
	۷		مخاطره‌پذیری	نترسیدن از مشکلات و خطرها، یافتن چالش و مبارزه به منظور رفع آنها، علاقه‌مندی به کشیده‌شدن به سوی چالش	
	۱۴		نیاز به پیشرفت	کسب شهرت، کسب موفقیت، دستیابی به اهداف، کمال‌طلبی، رقابت‌پذیری، پیشگامی، تحقق آرزوهای فردی، به دست آوردن موقعیت اجتماعی بیشتر	
	۱۳		علاقه	علاقه به هنر، علاقه به زادگاه، جاذبه کار، کسب آرامش روحی، علاقه به کار، زیبایی دوستی، علاقه به کار تولیدی	
	۴		اعتماد به نفس	اعتماد به نفس	خود باوری، اعتماد به نفس
	۱۷		فرصت‌یابی	فرصت‌یابی	استفاده بهینه از موقعیت‌های درآمدزا، شناسایی فرصت‌ها و استفاده از پتانسیل منطقه، تبدیل تهدید به فرصت، تلاش برای استفاده از فرصت فراهم شده، رفع نیاز بازار، نیازهای درمانی
	۴		روابط بین فردی	روابط بین فردی	مدیریت و رهبری دیگران، روابط عمومی بالا، قدرت نفوذ کلام
	۱۱		شایستگی‌های فردی	شایستگی‌های فردی	اثبات توانایی و استعدادهاى خود به دیگران، توسعه و بکارگیری توانمندی‌های خود، بروز توانایی و استعدادهاى خود
۱۹	استقلال فردی	استقلال فردی	استقلال کاری، خود اتکایی، آزادی در تصمیم‌گیری، کنترل مداری، آزادی در عملی کردن		

تم اصلی	فروانی	تم فرعی	جوهر جمله	گذاره یا عبارت
				ایده‌های شخصی، استقلال طلبی
	۶		تحصیلات و تخصص	انجام فعالیت متناسب با تحصیلات، تخصص کاری، مطالعه پژوهشی، شرکت در دوره‌های آموزشی

در نتیجه تجزیه و تحلیل یافته‌ها، هفت تم اصلی شامل موارد زیر طبقه‌بندی شده‌اند: مشکلات اشتغال، موانع اجتماعی، بهره‌وری نامطلوب منابع به عنوان انگیزه‌های رانشی؛ و انگیزه‌های اجتماعی، دستیابی به رشد اقتصادی، تسهیلگر اشتغال و ویژگی‌های فردی روانشناختی به عنوان انگیزه‌های رانشی. توضیح این موارد عبارتند از:

تم اول، مشکلات اشتغال: بر اساس تحلیل یافته‌ها، یکی از انگیزه‌های مطرح شده توسط کارآفرینان روستایی در بخش صنایع دستی مشکلات اشتغال شامل بیکاری، درآمد ناکافی و نارضایتی شغلی است. گیتله^{۱۶} و همکاران (۲۰۰۸) بیان می‌کنند که خود اشتغالی تنها یک راه برون‌رفت از وضعیت بیکاری است. این یافته توسط قربانی و همکاران (۱۳۹۴)، تأیید شده است. با توجه به وضعیت اقتصادی جامعه مورد پژوهش، درآمد ناکافی و بالطبع آن انگیزه کسب درآمد مهمترین عامل برای شروع کسب و کار بوده است. در مطالعات بنزینگ^{۱۷} (۲۰۰۹) در کشور ترکیه مشخص شد که در کشورهای با درآمد پائین، درآمدزایی انگیزه مهمی برای کارآفرینان است. نارضایتی شغلی نیز از عوامل دیگر ایجاد انگیزه بوده است که محققینی چون استفان و همکارانش (۲۰۱۵) در تحقیقات خود به آن اشاره نموده‌اند.

تم دوم، موانع اجتماعی: تحقیقات نشان می‌دهد انگیزه‌های رانشی کارآفرینی صرفاً مادی و اقتصادی نیست بلکه در برخی از مواقع وجود برخی از موانع اجتماعی و تلاش جهت رفع این موانع باعث بروز فرآیند کارآفرینی در سطح جامعه می‌گردد. بر اساس نتایج این تحقیق موانع اجتماعی برگرفته از عواملی چون ناامنی اجتماعی زنان، دیدگاه‌های تبعیض جنسیتی و فشارهای روانی اجتماعی و شرایط خانوادگی می‌باشد. استفان و همکارانش (۲۰۱۵) و پوررجب و همکاران

16. Gitile

17. Benzing

(۱۳۹۳)، نیز در تحقیقات خود به شرایط خانوادگی افراد و نقش آن در کارآفرین شدن فرد اشاره نموده‌اند. یکی از مؤلفه‌های به‌دست آمده توسط نگارندگان ناامنی اجتماعی زنان می‌باشد. بحث‌های انجام شده با شرکت‌کنندگان نشان داد که یکی از دلایل روی آوری آنان به فعالیت‌های کارآفرینانه دوری محل کار آنان از محل زندگیشان بوده است که در زمان طی این مسافت، خود و خانواده‌هایشان از بابت مسائل امنیتی نگرانی‌هایی را داشته‌اند، اما با آغاز کار خود در محیط محل سکونتشان آرامش فکری آنان و خانواده‌هایشان بیشتر شده است. دیدگاه‌های تبعیض جنسیتی در مناطق روستایی از جمله مواردی بود که زنان روستایی را برای اثبات توانایی خود از راه فعالیت‌های کارآفرینانه ترغیب و تشویق نموده است و به جای آنکه منفعلانه در انتظار تغییرات باشند، در جهت دگرگونی شرایط به سمتی مثبت کوشیده‌اند. هر چند که اکثر مطالعات صورت گرفته، تبعیض جنسیتی را به عنوان مانعی بزرگ برای فعالیت‌های کارآفرینانه قلمداد کرده‌اند، اما در پژوهش آراستی و همکاران (۱۳۹۲)، پوررجب و همکاران (۱۳۹۳) و پژوهش حاضر نارضایتی از وجود این دیدگاه و مقاومت در برابر فرهنگ مردسالارانه باعث ایجاد انگیزه انجام فعالیت کارآفرینانه در زنان روستایی گردیده است. فشارهای روانی - اجتماعی مانند القاعات منفی، تمسخر و سرزنش اطرافیان و مبارزه با این فشارها در جهت اثبات توانمندی‌های خود از جمله مواردی بود که مطرح گردید. رستمی و همکارانش (۱۳۹۰) نیز در پژوهش خود این امر را تأیید کرده‌اند.

تم سوم، بهره‌وری نامطلوب منابع: نکته جالب توجه در این یافته‌ها این است که انگیزه رانشی (یا منفی) با عنوان بهره‌وری نامطلوب منابع، در مطالعات پیشین مربوط به انگیزه‌های کارآفرینی مشاهده نشده است، در حالی که در پژوهش حاضر به عنوان یکی از انگیزه‌های کارآفرینان بخش صنایع دستی روستایی شناسایی شد. شاید توجه ویژه کارآفرینان بخش صنایع دستی به منابع طبیعی و حفظ پتانسیل‌ها و ارزش‌های بومی منطقه ناشی از عدم آگاهی مردم محلی از ارزش مادی و معنوی پتانسیل‌های طبیعی موجود در منطقه و عدم استفاده بهینه مردم روستا از این پتانسیل‌ها جهت بهبود شرایط زندگی خود و جامعه و از بین رفتن ارزش‌ها و میراث فرهنگی هنری غنی منطقه و باور کارآفرینان به نقش مؤثر و مثبت خود در بهبود این وضعیت

است. ۱۱ نفر از مصاحبه‌شوندگان اعلام داشتند که منسوخ‌شدن هنر بومی منطقه و تلاش جهت احیاء آن مهمترین دلیل آنان برای انجام فعالیت‌های کارآفرینانه بوده است.

تم چهارم، انگیزه‌های اجتماعی: یکی از انگیزه‌های مطرح شده توسط افراد، اشتغال‌زایی برای خود و دیگران است. در مطالعه بنزینگ و همکاران (۲۰۰۹)، نیز این مؤلفه تأیید شده است. دیگر نتایج نشان داد که تلاش برای رفع مشکلات و برآورده‌ساختن نیازهای افراد جامعه یکی دیگر از انگیزه‌های کارآفرینان مورد مطالعه است. شاید توجه ویژه کارآفرینان روستایی به جامعه خود و خدمت‌رسانی به مردم آن ناشی از وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی روستا و حتی پررنگ بودن روحیه تعاون و همیاری در بین جوامع روستایی است که از دیرباز تا کنون، از فرهنگ تعاون و مشارکت در بین روستائیان نشأت گرفته است. این افراد تأمین نیازهای اجتماعی و حل مسائل عمومی را بر منفعت و سود شخصی ارجح دانسته و بر تحقق مأموریت‌های اجتماعی تأکید دارند. این نتایج با یافته‌های به‌دست‌آمده توسط استفان و همکاران (۲۰۱۵)، و جهانی و همکاران (۱۳۹۳) مطابقت دارد.

توجه به امر توسعه روستا با تأکید بر صنایع دستی از جمله انگیزه‌های کششی عنوان‌شده توسط افراد بوده است که در هیچ یک از تحقیقات انجام‌شده در زمینه شناسایی عوامل انگیزشی کارآفرینان به آن اشاره نگردیده است و حاصل یافته‌های نگارندگان این پژوهش می‌باشد. حمایت‌های سازمانی، حمایت و تشویق خانواده و اطرافیان، نیز از جمله عوامل انگیزشی مهم و مؤثر در ورود افراد جامعه مورد مطالعه به عرصه کارآفرینی روستایی می‌باشد. در این رابطه گلرد و همکاران (۱۳۸۶) نیز به بحث حمایت‌های سازمانی پرداخته‌اند و محققینی چون استفان و همکاران (۲۰۱۵) در مطالعات خود به نقش حمایتی خانواده و اطرافیان در ایجاد انگیزه کارآفرینی اشاره داشته‌اند.

تم پنجم، دستیابی به رشد اقتصادی: ۱۹ نفر از کارآفرینان بر این امر تأکید داشتند که کسب درآمد بیشتر، دستیابی به زندگی بهتر و دستیابی به امنیت و موفقیت مالی یکی از مهمترین انگیزه‌های آنان برای ورود به دنیای کسب و کار بوده است. علاوه بر نتایج این پژوهش، مطالعات صورت‌گرفته توسط مطیّب و همکاران (۲۰۱۵)، نیز مبین این مطلب می‌باشد.

تم ششم، تسهیلات اشتغال: از جمله انگیزه‌های مطرح شده توسط کارآفرینان این بخش وجود مؤلفه‌هایی چون دسترسی به منابع، انعطاف‌پذیری کاری، الگوی نقش، تجربه کار، میراث خانوادگی، امنیت شغلی و رضایت شغلی می‌باشد. در این زمینه اکبری و همکاران (۱۳۸۸) به دسترسی به منابع، آراستی و والی‌نژاد (۱۳۹۰) به انعطاف‌پذیری کاری، استفان و همکاران (۲۰۱۵)، به الگوی نقش، بانک بارکلیز^{۱۸} (۲۰۰۴)، به کسب رضایت شغلی، بنزینگ و همکاران (۲۰۰۹) به امنیت شغلی، جسوراجان و گانادهااس^{۱۹} (۲۰۱۱)، به تجربه کار و استفان و همکاران (۲۰۱۵) به نقش میراث خانوادگی در ایجاد انگیزه‌های کسب و کار اشاره نموده‌اند.

تم هفتم، ویژگی‌های فردی روانشناختی: ویژگی‌ها و زمینه‌های فردی روانشناختی نقش بسیار مهمی را در ایجاد و توسعه کارآفرینی ایفا می‌کنند. بر مبنای نتایج کیفی به دست آمده از این پژوهش یکی از مهمترین انگیزه‌های افراد برای ایجاد کسب و کار وجود ویژگی‌های فردی و روانشناختی در آنهاست. در زمینه خصلت‌ها و ویژگی‌های تأثیرگذار بر ایجاد کارآفرینی، مطالعات متعددی انجام شده است که یافته‌های این پژوهش را تأیید می‌نمایند. برخی از این مطالعات عبارتند از:

استفان و همکارانش (۲۰۱۵)، و قربانی و همکاران (۱۳۹۴) که کسب استقلال را در مطالعات خود به منزله انگیزه کارآفرین برشمردند. عبدالعزیز مطلیب و همکاران (۲۰۱۵) استفاده و کشف فرصت‌های کسب و کار (فرصت یابی) را تأیید کردند. توفیق طلبی (نیاز به پیشرفت) نیز توسط محققین مانند عبدالعزیز مطلیب و همکاران (۲۰۱۵)، آراستی و والی‌نژاد (۱۳۹۰) و نیز گروه‌گرایی توسط آراستی و والی‌نژاد (۱۳۹۰) مورد بررسی و تأیید قرار گرفتند. چو و ونگ^{۲۰} (۲۰۰۶)، به ایده‌پردازی و نوآوری و ادلاجا^{۲۱} و همکاران (۲۰۰۷) به نقش مخاطره‌پذیری در ایجاد انگیزه کارآفرینی اشاره نمودند. یکی از انگیزه‌هایی که کارآفرینان را در دنبال کردن کار علی‌رغم وجود مشکلات فراوان یاری نموده است، ابعاد معنوی ارائه خدمات (۱۰ نفر) بود. مطالعات رحمان^{۲۲} (۲۰۱۰)، و جهانی و همکاران (۱۳۹۳) نیز نشان داد که بین معنویت و دین‌داری با کارآفرینی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. سایر محققین مانند زادباقر صیقلانی و همکارش (۱۳۸۹)

18. Barclay's investment Bank

19. Jesurajan & Gnanadhas

20. Choo & Wong

21. Adelaja

22. Rokhman

تحصیلات و تخصص، سدی و الغزالی^{۲۳} (۲۰۱۲)، کسب شهرت و اعتبار، عبدالعزیز مطلیب و همکاران (۲۰۱۵)، داشتن اعتماد به نفس، دافتی فیلینگان^{۲۴} (۲۰۱۰)، حسینی و خسروی لقب (۱۳۹۶)، روابط بین فردی و جسوراجان و گانانادهااس (۲۰۱۱) به انگیزه اثبات شایستگی‌های فردی به منزله انگیزه‌های کارآفرینی اشاره نموده‌اند. عشق و علاقه فراوان به هنر، جذابیت کارهای هنری و علاقه فراوان به زادگاه از جمله مواردی بود که انگیزه فعالیت‌های کارآفرینی را در جامعه مورد پژوهش تقویت نموده است که در سایر تحقیقات پیشین بسیار کمتر دیده شده است. والر^{۲۵} (۲۰۰۶) نیز در تحقیقات خود به مؤلفه علاقه به رشته انتخابی اشاره داشته است.

بر مبنای نتایج پژوهش‌های انجام‌شده، می‌توان ویژگی‌های فردی را از مؤثرترین عوامل در فرآیند راه‌اندازی و توسعه کسب و کارهای کارآفرینانه دانست.

به طور کلی نتایج پژوهش نشان داد که برخی از کارآفرینان به دلیل مسائلی مانند مشکلات اشتغال، موانع اجتماعی و بهره‌وری نامطلوب منابع، نگرشی منفی به وضعیت موجود داشته و برای فرار از موقعیت جاری، کارآفرینی را عامل موفقیت خود می‌دانند که از آن تحت عنوان انگیزه‌های رانشی یاد می‌شود؛ اما در کنار آن بیشتر کارآفرینان با نگرشی مثبت (انگیزه کششی) و با عشق و علاقه به کارآفرینی نظر می‌افکنند و کارآفرینی را عامل موفقیت فردی و اجتماعی می‌دانند. این افراد عواملی چون انگیزه‌های اجتماعی، دستیابی به رشد اقتصادی، تسهیلگر اشتغال و ویژگی‌های فردی روانشناختی خود را به عنوان مهمترین عوامل انگیزشی کارآفرینی در بخش صنایع دستی روستایی می‌دانند.

۶. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

این پژوهش با هدف شناسایی انگیزه‌های رانشی و کششی کارآفرینان روستایی در بخش صنایع دستی استان خراسان جنوبی انجام شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که تنها محرک‌های مادی برای ورود افراد به کارآفرینی و ادامه فعالیت در این عرصه کافی نبوده و عوامل انگیزشی غیر

23. Sadi & Al-Ghazali

24. Daugherty Phillingane

25. Waller

مادی و والاتری چون ویژگی‌های فردی روانشناختی و انگیزه‌های فرهنگی اجتماعی برای غلبه بر مشکلات و موانع موجود نقش بسیار مهمی را در شکل‌گیری این فرآیند بر عهده داشته است. نتایج اولویت‌بندی انگیزه‌ها بر اساس فراوانی به دست آمده از مصاحبه‌ها نشان داد که در بخش انگیزه‌های رانشی به ترتیب مشکلات اشتغال، موانع اجتماعی و بهره‌وری نامطلوب و در بخش انگیزه‌های کششی ویژگی‌های فردی روانشناختی، انگیزه‌های اجتماعی، تسهیلگرهای اشتغال و دستیابی به رشد اقتصادی مهمترین دلایلی هستند که توسط کارآفرینان مطرح گردید. این تحقیق، که اولین مطالعه انجام شده در خصوص انگیزه‌های کششی و رانشی کارآفرینی روستایی در بخش صنایع دستی است، علاوه بر باز کردن مدخل جدیدی در این حوزه تحقیقاتی، به افزایش دانش نظری در این حوزه نیز کمک می‌کند. نتایج این تحقیق و تفاوت‌های مشاهده شده در انگیزه‌های کارآفرینان روستایی فرصت‌گرا و اجباری لزوم توجه متفاوت به نیازهای آنان و ترغیبشان به کارآفرینی بر اساس نیازهای شناسایی شده را می‌طلبد. امروزه توجه به روحیه کارآفرینی بین روستائیان از مهمترین راهکارهای توسعه روستایی محسوب می‌شود. زیرا برای رشد و توسعه اقتصادی، بقا و تداوم فعالیت‌ها به این افراد نیازمندیم. همانگونه که گفته شد با توجه به موقعیت جغرافیایی استان خراسان جنوبی (گرما و موقعیت بیابانی) و به دلیل سطح پایین فناوری کشاورزی در روستاهای منطقه مورد پژوهش و مخاطرات عدیده طبیعی همچون خشکسالی‌های پی در پی، بحران منابع آب و شوری آن، مشکلات اقتصادی اجتماعی، مهاجرت و بیکاری جوانان حمایت از کارآفرینان و توسعه کارآفرینی روستایی به‌ویژه در بخش صنایع دستی ضرورتی انکارناپذیر است و شناخت انگیزه‌های این افراد و برنامه‌ریزی بر اساس آن می‌تواند مراتب تسهیل توسعه کارآفرینی صنایع دستی را فراهم کند. علاوه بر آن از یافته‌های این پژوهش می‌توان جهت آشنایی جوانان هنرمند و تحصیل کرده روستا به‌ویژه زنان، دختران و دانشجویان هنر، با انگیزه‌های کارآفرینان روستایی و تقویت گرایش آنان به کارآفرینی در حوزه صنایع دستی روستایی استفاده نمود. بر این اساس و با توجه به نتایج تحقیق، پیشنهادات ذیل ارائه می‌شود:

- توجه بیشتر به امر توسعه و آموزش فرهنگ کارآفرینی با برگزاری جشنواره‌های مختص کارآفرینان صنایع دستی روستایی در محیط روستا به منظور معرفی الگوهای

موفق و بهره‌مندی از تجارب آنها و ارائه جوایز به کارآفرینان در قالب برخورداری از تسهیلات ویژه نهادهای حمایتی؛

- ترویج و ارتقاء فرهنگ تولید و استفاده از صنایع دستی توسط مسئولین و برنامه‌ریزان به منظور ایجاد زمینه اشتغال، ترغیب و افزایش انگیزه در بین جوانان جویای کار روستایی با توجه خشکسالی‌های اخیر و روند به افزون مهاجرت؛
- از آنجائی که فاکتور علاقه به هنر از مهمترین دلایل انگیزشی افراد برای فعالیت در این بخش عنوان گردیده است، پیشنهاد می‌گردد با برگزاری دوره‌های آموزشی توسط کارشناسان هنری فعالیتهای مورد علاقه افراد برای انتخاب حرفه مناسب شناسایی شوند؛
- یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که کارآفرینان بومی به دلیل داشتن فاکتور مهم علاقه به زادگاه، هنر و فرهنگ منطقه خود، علی‌رغم وجود امکانات محدود در روستا و رویارویی با مشکلات متعدد از انگیزه بالایی برای انجام فعالیت‌های کارآفرینانه برخوردار می‌باشند، لذا پیشنهاد می‌گردد مسئولان با توجه ویژه به کارآفرینی صنایع دستی در نواحی روستایی از طریق تسهیل شروع کسب و کار و اعطای تسهیلات ویژه فعالان این بخش در قالب اعطای تسهیلات بانکی با بهره پایین و باز پرداخت طولانی از اشتغال مولد آنها و حفظ هنر و فرهنگ در این مناطق حمایت بیشتری نمایند؛
- از آنجائیکه که عواملی مانند بیکاری، درآمد ناکافی (انگیزه‌های رانشی) و دستیابی به رشد اقتصادی (انگیزه‌های کششی) دارای اهمیت ویژه‌ای در گرایش افراد به فعالیت‌های کارآفرینانه است، لذا پیشنهاد می‌گردد فعالیت کارآفرینی قبل از شروع از لحاظ اقتصادی توجیه شود و فعالیت‌هایی را که از درآمدزایی بالایی برخوردارند به افراد معرفی و از این طریق در آنان برای شروع فعالیت‌های کارآفرینانه ایجاد انگیزه نمود؛
- نتایج نشان داد که ویژگی‌های فردی روانشناختی نقشی بسیار مهم در ایجاد انگیزه افراد برای گرایش به سمت فعالیت‌های کارآفرینانه دارد؛ لذا پیشنهاد می‌گردد بر پرورش و

باروری این عوامل از همان کودکی توسط خانواده‌ها و به‌خصوص سیستم آموزشی مانور بیشتری داده شود.

کتاب‌نامه

۱. آراستی، زهرا؛ والی‌نژاد، محبوبه. (۱۳۹۰). نوع شناسی انگیزه‌های زنان کارآفرین ایرانی، فصلنامه تحقیقات زنان، دوره ۵، شماره ۳، ص ۹۹-۱۲۵.
۲. آراستی، زهرا؛ کنعانی، احمد؛ سید قاسمی، نویسا سادات. (۱۳۹۲). انگیزه‌های کارآفرینی زنان و مردان در بخش صنعت، شباهت‌ها و تفاوت‌ها، نشریه زن در توسعه و سیاست، دوره ۱۱، شماره ۱، ص ۱۰۰-۸۳.
۳. اکبری، رویا؛ کوچکیان، حورا؛ موحدی، رضا. (۱۳۸۸). بررسی نگرش دانشجویان کشاورزی نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی (مطالعه موردی: دانشگاه بوعلی سینا همدان)، فصلنامه پژوهش‌های کشاورزی، دوره ۲، شماره ۴، ص ۹۱-۱۰۲.
۴. پوررجب میان‌دوآب، پیمان؛ آزادمنش، شهرام؛ محمدی، محمدرضا. (۱۳۹۳). نگرشی جامعه‌شناختی به انگیزه‌های شروع کسب و کار در زنان کارآفرین روستائی، مجموعه مقالات اولین همایش ملی زن و توسعه پایدار روستایی، مشهد.
۵. جهانی، سیمین؛ عابدی، حیدر علی؛ فلاحی خشکناب، مسعود؛ الهی، نسرین. (۱۳۹۳). انگیزه‌های کارآفرینانه درک‌شده توسط پرستاران کارآفرین ایرانی، یک مطالعه کیفی، فصلنامه مدیریت پرستاری، سال سوم، دوره ۲، شماره ۳، ص ۷۶-۶۸.
۶. حسینی، یعقوب؛ خسروی لقب، زهره. (۱۳۹۶). شناسایی عوامل مؤثر بر قصد و نیت رهبری و کارآفرینی دانشجویان دختر (مورد مطالعه: دانشجویان رشته مدیریت دانشگاه‌های دولتی شهر تهران)، فصلنامه زن و جامعه، دوره ۱، شماره ۲، ص ۳۵-۵۶.
۷. رستمی، فرحناز؛ گراوندی، شهپر؛ زرافشانی، کیومرث. (۱۳۹۰). پدیدار شناسی تجربیات دانشجویان در تأسیس کسب و کار (مطالعه موردی: دانشجویان پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه رازی کرمانشاه)، فصلنامه توسعه کارآفرینی، دوره ۴، شماره ۱۴، ص ۸۷-۱۰۵.
۸. زاد باقر صیقلانی، فاطمه؛ قلی‌پور سلیمانی، علی. (۱۳۸۹). کارآفرینی و انگیزه‌های کارآفرینانه، مجموعه مقالات اولین کنفرانس بین‌المللی مدیریت و نوآوری، شیراز.

۹. زالی، محمدرضا؛ رضوی، مصطفی؛ میرزایی، مریم؛ سر رشته داری، لیدا؛ معماریانی، محمد مهدی. (۱۳۹۳). *ارزیابی شاخص‌های کارآفرینی در ایران بر اساس مدل دیاه بان جهانی کارآفرینی (نتایج برنامه ۲۰۱۴)*، تهران: مؤسسه کار و تأمین اجتماعی.
۱۰. سازمان مدیریت و برنامه ریزی خراسان جنوبی (۱۳۹۵). *آمارنامه استان خراسان جنوبی سال ۹۵*.
۱۱. سجاسی قیداری، حمد الله. (۱۳۹۱). *تبیین ظرفیت کارآفرینی در مناطق روستایی (مطالعه موردی روستاهای دره‌ای اکتوریستی استان تهران)*، پایان‌نامه دکتری، گروه جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس تهران، ایران.
۱۲. شعبانعلی فعی، حسین. (۱۳۸۸). *اصول ترویج و آموزش کشاورزی*، چاپ پنجم، تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
۱۳. غریبی، ابوطالب. (۱۳۹۱). *اولویت بندی عوامل انگیزشی رانشی و کشتی مؤثر بر انتخاب شهر شیراز به عنوان یک مقصد گردشگری از منظر گردشگران داخلی*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، گروه مدیریت، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبایی تهران، ایران.
۱۴. قلی‌پور، آرین؛ خنیفر، حسین؛ پیران نژاد، علی؛ خزاعی، عباس؛ سبک رو، مهدی. (۱۳۸۸). *تبیین انگیزش به عنوان جوهره کارآفرینی دولتی (مطالعه موردی: صنایع نفتی ایران)*. *فصلنامه توسعه کارآفرینی*، دوره ۲ شماره ۵، ص ۳۰-۱۱.
۱۵. قربانی، پرویز؛ کولوبندی، عبدالله؛ محمدی، محمود؛ سلوکدار، علیرضا. (۱۳۹۴). *تأثیر آموزش کارآفرینی بر انگیزش انگیزه‌های کشتی برای کارآفرین شدن، همایش سراسری مباحث کلیدی در علوم مدیریت و حسابداری، گرگان*.
۱۶. قربانی، پرویز؛ کولوبندی، عبدالله؛ محمدی، محمود؛ سلوکدار، علیرضا. (۱۳۹۴). *تأثیر آموزش کارآفرینی بر انگیزش انگیزه‌های رانشی برای کارآفرین شدن. همایش سراسری مباحث کلیدی در علوم مدیریت و حسابداری، گرگان*.
۱۷. کشفی، محمد امین (۱۳۹۵). *بررسی و اولویت‌بندی عوامل انگیزشی رانشی و کشتی در گردشگری مذهبی در شهر مقدس قم*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، گروه مدیریت، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه دانشگاه بین المللی امام رضا مشهد، ایران.
۱۸. گلرد، پروانه. (۱۳۸۶). *ویژگی‌ها، انگیزه‌ها و اهداف ترغیب‌کننده زنان ایرانی در توسعه کسب و کار*. *فصلنامه پژوهش بازرگانی*، شماره ۴۴، ص ۲۹۵-۲۷۶.

۱۹. ماهنامه فرهنگی هنری حامیان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری ایرانیان. سال دوم، شماره ۹، ص ۱۴-۲۰.
۲۰. نبی‌زاده ذولپیرانی، مجتبی؛ حسینی یکانی، سیدعلی؛ حیدری کمال‌آبادی، رضا. (۱۳۹۴). عوامل مؤثر بر انگیزه کارآفرینی کشاورزی (مطالعه موردی استان گیلان)، فصلنامه کشاورزی و کارآفرینی، سال دوم، شماره ۳، ص ۱۸-۹.
21. Amit, R., & Muller, E. (1994). " 'Push' and 'pull' entrepreneurship", *Frontiers In Entrepreneurship Research, Babson College, Wellesley, MA, 137-51. Retrieved 2013, from <http://www.tandfonline.com>.*
22. Bennet, R., & Dann, S. (2000). The changing experience of Australian Femal entrepreneurs . *Gender, Work And Organization* ,7 (2) , 75-83.
23. Benzing, C., Manh Chu, H., & Kara, O. (2009). Entrepreneurs in Turkey: A Factor Analysis of Motivations, Success Factors, and Problems. *Journal of Small Business Management* , 47 (1), 58-91.
24. Carsrud, A., Brännback, M., Elfving, J., & Brandt, K. (2009). Motivations: The Entrepreneurial Mind and Behavior. In M. Brännback & A. L. Carsrud (Eds), *Revisiting the Entrepreneurial Mind: Inside the Black Box: An Expanded Edition. New York NY: Springer*, 209-185.
25. Carsrud, A., & Brannback, M. (2011). Entrepreneurial motivations: what do we still need to know?. *Journal of Small Business Management* , 49 (1), 9-26.
26. Choo, S., & Wong, M. (2006). Entrepreneurial Intention: Triggers & Barriers to New Venture Creation in Singapore. *Singapore Management Review* , 28 (2), 64-47.
27. Chowdhury, M.S. (2007). Overcoming Entrepreneurship Development Constraints: the Case of Bangladesh. *Journal of Enterprising Communities: People And Places In the Global Economy* , 1 (3), 240-251.
28. Collins, C., Hanges, P., & Locke, E.A. (2004). The relationship of achievement motivation to entrepreneurial behavior: a meta-analysis. *Journal of Human Performance* , 17 (1), 95-117.
29. Daugherty Phillingane, E. (2010). The pathways of successful entrepreneurial women in public relations: Ethics, theoretical models of practice, and motivating factors, *Ph.D. The Claremont Graduate University*.
30. Adelaja, S., Peterson, C., Beth lake, M., Popelier, C., & Rustem, B. (2007). Enabling Innovation in Michigan Agriculture; Aavailable Agriculture. *Journal of East Lansing: MSU Land Policy Institute*, (11), 112-86.
31. Eijdenberg, E. L., Paas, L. J., & Masurel, E. (2015) . Entrepreneurial motivation and small business growth in Rwanda. *Journal of Entrepreneurship In Emerging Economies*, 7 (3), 212-240.
32. Gitile, N., Francis, N. W., & Bertha, K. (2008). Entrepreneurial characteristics among micro and small- scale Women owned enterprises in North and Central

- Meru districts, Kenya. *Paper presented at the Global Imaging Markets Conference at Delhouse, June 20 th to 24 th, University, Nova Scotia, Canada.*
33. Jesurajan, S.V., & Gnanadhas, E. (2011). The study on the factors motivating women to become entrepreneurs in Tirunelveli distric. *Asian Journal of Business and Economics*, 1 (1.1), 1-14.
 34. Muthalib, A., & Yulianti, M. (2015). The Effect of Entrepreneurial Motivation on Business Performance in the Culinary Industrial Sector. *The International Journal of Engineering And Science (IJES)*, 4 (7), 23-30.
 35. Preeti. (2016). Entrepreneurial Motivation-Meaning, Definition, Nature and Factors. *March 28 th, From [http:// www.simplynotes.in](http://www.simplynotes.in).*
 36. Redzuan, M., & Aref, F. (2011). Constraints and potentials of handicraft industry in underdeveloped region of Malaysia. *African Journal of Business Management*, 5 (2), 256-260.
 37. Rokhman, W. (2010). The effect of Islamic work ethics on work outcomes. *Electronic Journal of Business Ethics And Organization Studies*, 15 (1), 21-27.
 38. Sadi, M., & Al-Ghazali, B. (2012). The dynamics of entrepreneurial motivation among women: a coparative study of businesswomen in Saudi Arabia and Bahrain. *Asian Academy of Management Journal*, 17 (1), 97-113.
 39. Stephan, U., Hart, M., & Drews, C. (2015). Understanding Motivations for Entrepreneurship A Review of Recent Research Evidence. *Published By Enterprice Research Centre (ERC)*.
 40. Vanderstoep, S.W., & Johnston, D. D. (2009). *Research Method for Every Day Life Blending Qualitative and Quantitative Approach.* by John Wiley and Sons, Inc: *Published By Jossey-Bass.*
 41. Waller, B. (2006). Math interest and choice intentions of non-traditional African-American college students. *Journal of Vocational Behavior*, 68(3), 538-547.